

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 13/2023. (VII. 13.) AB HATÁROZATA

a Balassagyarmati Törvényszék 14.Bf.28/2022/2. számú végzése megsemmisítéséről

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság a Balassagyarmati Törvényszék mint másodfokú bíróság 14.Bf.28/2022/2. számú végzését megsemmisíti.

Az Alkotmánybíróság elrendeli e határozatának a Magyar Közlönyben való közzétételét.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Az indítványozó jogi képviselője útján (dr. Kollarics Flóra ügyvéd) az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. § (1) bekezdése alapján a Balassagyarmati Törvényszék mint másodfokú bíróság 14.Bf.28/2022/2. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt terjesztett elő.
- [2] Az indítványozó ellen zaklatás vétsége miatt felesége tett feljelentést 2017. augusztus 7. napján, a Salgótarjáni Rendőrkapitányságon, amelynek alapján büntetőeljárás indult. A feleség tanúként történő meghallgatása során felmerült az okirattal visszaélés vétségének gyanúja, ezért ebben a tekintetben az alapügytől az eljárást elkülönítették és áttették a BRFK VIII. Kerületi Rendőrkapitányságra. Ebben a büntetőeljárásban az indítványozót gyanúsítottként meghallgatták, és vele szemben házkutatást tartottak, illetve lefoglalást foganatosítottak. A BRFK 2017. november 23. napján az indítványozóval szemben az okirattal visszaélés vétsége miatt folytatott eljárást bűncselekmény hiányában megszüntette.
- [3] Az indítványozó ezt követően hamis vád büntette és hamis tanúzás büntette miatt tett feljelentést felesége ellen, amely eljárást a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság 2021. február 18. napján kelt, 12000/40-6/2021. számú határozatával bűncselekmény hiányában megszüntette. A megszüntető határozat ellen az indítványozó által benyújtott panaszt a Salgótarjáni Járási Ügyészség B.180/2021/4. számú, 2021. március 10. napján kelt határozatával elutasította azzal, hogy tájékoztatta az indítványozót a pótmagánvádlóként történő fellépés lehetőségéről.
- [4] Az indítványozó jogi képviselője útján 2021. május 21. napján a Salgótarjáni Járásbíróságon vádindítványt terjesztett elő feleségével (a továbbiakban: terhelt) szemben a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 272. § (1) bekezdésébe ütköző, (4) bekezdés első mondata szerint minősülő hamis tanúzás büntette miatt.
- [5] A Salgótarjáni Járásbíróság 2022. január 6. napján kelt, 4.B.79/2021/27-I. számú ítéletében a terheltet az ellene emelt vád alól felmentette. Az indítványozó fellebbezése nyomán a Balassagyarmati Törvényszék mint másodfokú bíróság 2022. április 4. napján kelt, 14.Bf.28/2022/2. számú végzésében az elsőfokú bírósági határozatot hatályon kívül helyezte és az eljárást megszüntette. A másodfokú bíróság indokolása szerint a pótmagánvád tárgya hamis tanúzás volt, amely miatt pótmagánvádnak nincs helye és az indítványozó pótmagánvádlói legitimitációval nem rendelkezett.
- [6] 2. Az indítványozó jogi képviselője útján az Abtv. 27. § (1) bekezdése alapján a Balassagyarmati Törvényszék mint másodfokú bíróság 2022. április 4. napján kelt, 14.Bf.28/2022/2. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítása és megsemmisítése céljából 2022. augusztus 15. napján elektronikus úton alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz. Álláspontja szerint a támadott bírósági határozat sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt bírósághoz fordulási jogát, valamint a XXVIII. cikk (7) bekezdésében rögzített jogorvoslathoz való jogát. Az indítványozó ezek alapján a másodfokú végzés alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte.
- [7] Az Alkotmánybíróság megkereste az igazságügyi minisztert. Az Alkotmánybíróság kérdése a sértetti minőséghez szükséges sérelem közvetlenségének jogalkotói értelmezésére irányult, figyelemmel arra is, hogy a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) felsorolja azokat az eseteket, amikor a pót-

magánvádlói fellépésnek nincs helye. Az igazságügyi miniszter válaszában közölte, hogy a Be. kodifikációja során a sértetti fogalom meghatározásakor az eredeti jogalkotói cél nem a sérelemnek a 90/2011. számú BK véleményben (a továbbiakban: BKv.) szereplő megszorító értelmezésére irányult. A sérelem közvetlenségének megállapítása tekintetében – annak sokszínűségére tekintettel – az volt a cél, hogy a sértett pótmagánvádlóként történő fellépését szélesítse. A közvetlen jogsértés és a veszélyeztetés fennállásának vizsgálatára a konkrét, vádindítványban leírt történeti tényállás szerinti bűncselekmény értékelését követően, ügynként mérlegelve kerülhessen sor, és nem kizárólag a BKv.-ben foglalt körülmények alapján.

II.

[8] 1. Az Alaptörvény érintett rendelkezései:

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el. [...]

(7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

[9] 2. A Be. érintett rendelkezései:

„50. § A sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette.”

„54. § (1) A pótmagánvádló az a sértett, aki vagy amely az e törvényben meghatározott esetekben közvádra üldözendő bűncselekmény miatt a vádat képviseli. [...]”

„787. § (2) A sértett az e törvényben meghatározottak szerint pótmagánvádlóként léphet fel, ha

- a) az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította,
- b) az ügyészség vagy a nyomozó hatóság az eljárást megszüntette,
- c) az ügyészség a vádat ejtette.

(3) Pótmagánvádlóként történő fellépésnek nincs helye, ha

- a) a feljelentett vagy a terhelt fiatalkorú,
- b) az elkövető büntethetőségét, illetve a cselekmény büntetendőségét gyermekkor vagy kóros elmeállapot zárja ki,
- c) a bűncselekmény a sértett jogát vagy jogos érdekét közvetlenül nem sértette vagy veszélyeztette,
- d) a sértett az állam vagy közhatalmat gyakorló szerv,
- e) a bűncselekmény elkövetésével fedett nyomozó, a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szerv tagja vagy titkosan együttműködő személy gyanúsítható megalapozottan, és az ügyészség a 224. § (1) bekezdése alapján a feljelentést elutasította vagy az eljárást megszüntette,
- f) az ügyészség a feljelentést a 382. § (1) bekezdése alapján utasította el, vagy az eljárást a 399. § (1) bekezdése alapján szüntette meg,
- g) az ügyészség a 398. § (2) bekezdés e) pontja alapján az eljárást azért szüntette meg, mert a terhelttel a 411. § (3) bekezdése szerint egyezséget kötött, vagy
- h) az ügyészség a 764. § (7) bekezdése alapján szüntette meg az eljárást, vagy ejtette a vádat.”

[10] 3. A Btk. indítvánnyal érintett rendelkezései:

„268. § (1) Aki

- a) mást hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével hamisan vádol,
 - b) más ellen bűncselekményre vonatkozó koholt bizonyítékot hoz a hatóság tudomására,
- bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a hamis vád alapján az érintett ellen büntetőeljárás indul. [...]”

„272. § (1) A tanú, aki hatóság előtt az ügy lényeges körülményére valótlan vallomást tesz, vagy a valót elhallgatja, hamis tanúzást követ el.”

III.

- [11] 1. Az Alkotmánybíróság elsőként azt vizsgálta, hogy az indítvány megfelel-e az alkotmányjogi panaszok befogadhatóságára vonatkozó kritériumoknak.
- [12] Az Abtv. 30. § (1) bekezdése értelmében az Abtv. 27. § (1) bekezdése szerinti alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül lehet benyújtani az ügyben első fokon eljáró bírósághoz címezve. A Balassagyarmati Törvényszék mint másodfokú bíróság támadott végzését az indítványozó képviselője 2022. június 16. napján, a jogi képviselője 2022. június 14. napján vette át. Az indítványozó jogi képviselője az alkotmányjogi panaszt 2022. augusztus 15. napján, elektronikus úton nyújtotta be. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a panasz határidőben érkezett.
- [13] Az Abtv. 27. § (1) bekezdésén alapuló indítvány megfelel az Abtv. 52. § (1), illetve (1b) bekezdésében foglalt, a határozott kérelemre vonatkozó követelményeknek.
- [14] Az indítvány tartalmazza az Alkotmánybíróság hatáskörét megalapozó törvényi rendelkezést [Abtv. 27. § (1) bekezdés], a támadott bírósági határozat megjelölését (a Balassagyarmati Törvényszék mint másodfokú bíróság 14.Bf.28/2022/2. számú végzését), az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit [XXVIII. cikk (1), (7) bekezdés]. Az indítvány indokolást tartalmaz arra vonatkozóan, hogy a támadott bírósági határozat miért ellentétes az Alaptörvény hivatkozott rendelkezéseivel; továbbá kifejezett kérelmet rögzít ezen bírósági határozat alaptörvényellenességének megállapítására és megsemmisítésére.
- [15] Az Abtv. 27. § (1) bekezdés a) pontja értelmében az alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti. Az indítványozó az alkotmányjogi panasznak alapul szolgáló büntető ügyben pótmagánvádló volt, így az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint érintettnek tekinthető [legutóbb pl. 3032/2022. (I. 31.) AB határozat, Indokolás [16]; 3127/2019. (VI. 5.) AB határozat, Indokolás [21]; 3245/2018. (VII. 1.) AB határozat, Indokolás [14]]. Az Alkotmánybíróság rögzítette továbbá, hogy az indítványozó a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket kimerítette.
- [16] 2. Az Abtv. 29. §-a alapján az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának további feltétele, hogy az a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést veszen fel. E két feltétel alternatív jellegű, így az egyik fennállása önmagában megalapozza az Alkotmánybíróság érdemi eljárását [3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [30]; 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [18]]. A feltételek meglétének vizsgálata az Alkotmánybíróság mérlegelési jogkörébe tartozik.
- [17] Az indítványozó 2021. május 14. napján kelt vádindítványában a Btk. 272. § (1) bekezdésébe ütköző és (4) bekezdés első mondata szerint minősülő, büntetőügyben elkövetett hamis tanúzás büntetével vádolta a terheltet. Az elsőfokú bíróság az eljárást érdemben lefolytatta és felmentette a terheltet. A másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyezte és a pótmagánvádas eljárást megszüntette. A végzés indokolása rögzíti, hogy hamis tanúzás miatt pótmagánvádnak nincs helye, mert az a Btk. XXVI. Fejezetében, az igazságszolgáltatás rendje elleni bűncselekmények között található tényállás. A vádindítvány ténybeli tartalmának valósága esetén sem közvetlen, hanem csak áttételes az a jog- és érdeksérelem, amelyet a vallomás előidézhet.
- [18] Az indítványozó azt állítja, hogy a másodfokú bíróság megszüntető határozata az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz való jog egyik részjogosítványát, a bírósághoz fordulás jogát sérti.
- [19] Az Alkotmánybíróság 3384/2018. (XII. 14.) AB határozatában (a továbbiakban: Abh.) a hamis vád bűncselekménye kapcsán megállapította, hogy az indítványozó az általa kezdeményezett büntetőeljárás megszüntetése következtében nem gyakorolhatta a jogalkotó által biztosított és a Be. rendelkezéseivel közvetített jogát a bírósághoz forduláshoz (Indokolás [73]). A bírósághoz fordulás részjogosítványának korlátozása következtében pedig tisztességes eljáráshoz való jogának a gyakorlása egészében vált lehetetlenné (Indokolás [76]).
- [20] Az Alkotmánybíróság jelen ügyben az érdemi eljárás során megválaszolendő, alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésnek tekinti, hogy a bírósághoz fordulás lehetőségének a jogalkotó általi megteremtése a pótmagánvádas eljárásban a hamis tanúzás jelen ügyben megvalósult esetében is olyan jogosultságot keletkeztethet-e

a sértett oldalán, amely az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt bírósághoz fordulás jogának védelmi körébe esik.

- [21] Az előadó alkotmánybíró az Ügyrend 31. § (6) bekezdése alapján – a befogadásról szóló döntés helyett – a panasz érdemi elbírálását tartalmazó határozat-tervezetet terjesztett az Alkotmánybíróság elé.

IV.

- [22] Az indítvány megalapozott.
- [23] 1. Az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz alapján az Alkotmánybíróság a bírói döntésben foglalt jogértelmezés Alaptörvénnyel való összhangját vizsgálja, azt, hogy a jogszabály alkalmazása során a bíróság az Alaptörvényben biztosított jogok alkotmányos tartalmát érvényre juttatta-e. Ha a bíróság az előtte fekvő, alapjogilag releváns ügy alapjogi érintettségére tekintet nélkül járt el, és az általa kialakított jogértelmezés nem áll összhangban e jog alkotmányos tartalmával, akkor a meghozott bírói döntés alaptörvény-ellenes {3/2015. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [18]; 13/2016. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [30]}. Az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz az Alkotmánybíróság tehát akkor ad helyt, ha a bírósági jogértelmezés és jogalkalmazás egyértelmű következménye valamely Alaptörvényben biztosított jog sérelme (Abh., Indokolás [24]).
- [24] Az Abtv. 27. §-ára alapított, jelen alkotmányjogi panasz eljárásban az Alkotmánybíróság azt vizsgálta, hogy a konkrét bírósági jogértelmezés és jogalkalmazás következtében megvalósult-e az indítványozónak az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rögzített tisztességes bírósági eljáráshoz való jog részjogosítványát képező bírósághoz fordulási jogának a sérelme.
- [25] Az Alkotmánybíróság az Abh.-ban rögzítette, hogy „a pótmagánvádló is csak valamely Alaptörvényben biztosított és a büntetőeljárás törvény meghatározott rendelkezéseivel közvetített jog sérelme esetén jogosult arra, hogy alkotmányjogi panasszal forduljon az Alkotmánybírósághoz. Nincs helye alkotmányjogi panaszhoz, ha az indítványozó célja nem valamely Alaptörvényben biztosított jog, hanem – kizárólag – az állami büntetőigény érvényesítése.” (Indokolás [30])
- [26] Jelen ügyben az indítványozó az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rögzített tisztességes bírósági eljáráshoz való jog egyik részjogosítványának, a bírósághoz fordulás jogának a sérelmét állította. Az indítványozó kifogásai nem pusztán a büntető igény érvényesítésére irányultak, hanem az Alaptörvényben biztosított jog sérelmével voltak kapcsolatosak, így az Alkotmánybíróság vizsgálata is erre irányult.
- [27] 2. Az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban már rögzítette, hogy a pótmagánvád jogintézménye a vádkorrektívumok rendszeréhez tartozik. A büntetőigény érvényesítésének olyan eszköze, amely az ügyész közvádloi monopóliumának gyakorlása eredményeként bizonyos, a sértettek hátrányosan érintő következmények kiküszöbölésére szolgálhat. Az Alkotmánybíróság szerint a törvényhozónak nem volt alkotmányos – akár a tisztességes bírósági eljáráshoz való jogból, akár más alapjogból levezethető – kötelezettsége a pótmagánvád intézményének bevezetésére, így „[a] törvényhozó viszonylag tág mérlegelési jogkörébe tartozik annak eldöntése, hogy a pótmagánvadra milyen esetekben ad lehetőséget, és milyen esetekben zárja ki” {legutóbb megerősítette: 14/2015. (V. 26.) AB határozat, Indokolás [33]}. Abban a körben ugyanakkor, amelyben a jogalkotó a sértettet pótmagánvádlóként történő fellépését megengedi, mind a törvényi szabályozásnak, mind a jogintézmény alkalmazásának összhangban kell állnia az Alaptörvény rendelkezéseivel. Ezen összhang vizsgálata pedig az Alkotmánybíróság feladata (Abh., Indokolás [37]).
- [28] Az Alkotmánybíróság az Abh.-ban rögzítette, hogy „[a]z alapul fekvő, kétség kívül szakjogi kérdés megítélésakor – hogy az indítványozó lehet-e pótmagánvádló – a bíróságok nem voltak figyelemmel annak alapjogi aspektusára, vagyis arra, hogy a pótmagánvádlói minőség kizárásával az indítványozót nemcsak törvényes lehetőségei, hanem Alaptörvényből fakadó joga gyakorlásában is korlátozzák.” (Abh., Indokolás [73])
- [29] Jelen ügyben ugyanez az alkotmányos kétely merült fel, vagyis, hogy a hamis tanúzás folytán az indítványozónak az Abh.-ban foglalt hamis vádhoz hasonló büntetőeljárás jogkövetkezményekkel kellett szembenéznie, és ennek ellenére, a pótmagánvádlói legitimitáció hiányának másodfokú bíróság által történő megállapítása megakadályozta-e a bírósághoz forduláshoz való jog érvényesítését.
- [30] Az Alkotmánybíróság jelen ügyben folytatott vizsgálata során figyelemmel volt a pótmagánvád büntetőeljárás szerepére. A pótmagánvadás eljárás a büntetőeljárás törvény értelmében a sértett által az eljárás megszűnését eredményező hatósági döntés esetén kezdeményezhető. A pótmagánvádló a büntetőeljárásban kettős szerepet tölt be: egyrészt ő a bűncselekmény sértettje, így megilletik a sértett jogai, másrészt a közvádlo helyébe lépve

- gyakorolja a vádhatóság jogosítványait. A pótmagánvádló jogosítványainak a köre a büntetőeljárásban a sértetti jogosítványokhoz képest ezért kétségtelenül szélesebb. A különbség pedig a jogalkotó azon elhatározásából fakad, amelynek eredményeként a sértettek meghatározott körét a pótmagánvádas eljárásban az állami büntetőigény érvényesítésének a lehetőségével ruházta fel. A pótmagánvádlói minőség tehát az állami büntetőigény érvényesítésére való állami felhatalmazás által válik tartalmasabbá, mint a sértetti szerep (Abh., Indokolás [27]).
- [31] A sértett fogalma a hatályos Be. 50. §-ában foglalt meghatározás következtében a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: régi Be.) 51. § (1) bekezdéséhez képest változott. A régi Be. szerint „[s]értett az, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette.” A hatályos Be. 50. §-a szerint „[a] sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette.” Az új meghatározás nemcsak az alany részletezését tartalmazza, hanem kibővült a „közvetlenül” kifejezéssel is.
- [32] Az Alkotmánybíróság annak érdekében, hogy a törvényi megfogalmazás megváltozására nézve tisztázza a jogalkotó szándékát, amelyre az Alaptörvény 28. cikke szerint a jogszabályi rendelkezés értelmezésekor tekintettel kell lenni, megkereste a kodifikációt lebonyolító igazságügyi minisztert. Az igazságügyi miniszter válaszában rögzítette, hogy „[a] Be. megalkotásakor kiemelt jogalkotói cél volt a sértettek érdekeinek hangsúlyosabb védelme. [...] A Be. kodifikációja során jogalkotói cél volt továbbá, hogy a Be. ne tartsa fenn a sértett sok bizonytalansággal övezett korábbi fogalom-meghatározását, az új fogalommal kifejezett szándék volt a lehetőség biztosítása a joggyakorlat számára, hogy a sértetti pozíció és a bűncselekménnyel okozott sérelem közötti kapcsolatot újraértelmezze. A sértett fogalmában a Be. hatályba lépésével bekövetkező változások azért sem tekinthetők technikai módosításnak, mert a közvetlenség, mint új fogalmi elem bevezetése új kapcsolatot teremt az eljárásjogi pozíció és a bűncselekmény következménye között, másrészt a fogalom módosítására a joggyakorlatban felmerült problémák azonosítására tekintettel került sor. A sértetti fogalom módosításával elhatározás volt a Bkv. talaján kialakult megszorító értelmezés megváltoztatása, úgy, hogy az új szabályozás tágítani kívánta a bűncselekménnyel sérelmet szenvedett személyek köréből sértettnek minősíthető személyek körét.”
- [33] 3. Az Alkotmánybíróság az igazságügyi miniszteri érvelésre is figyelemmel áttekintette a Bkv. releváns részét is. A Bkv. rögzíti, hogy a régi Be. nem határozta meg kifejezetten a sértett pótmagánvádlóként történő igényérvényesítésének anyagi jogi kereteit. A joganyag értelmezése szerint „[a] sértett – pótmagánvádlóként – büntetőjogi igényét általában akkor érvényesítheti, ha passzív alanya a közvádra üldözendő bűncselekménynek, vagy a tényállás eredményt tartalmaz. Általában kizárt a pótmagánvadás, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, s a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következik be. [...] Ha a törvényi tényállás sem passzív alanyt, sem eredményt nem tartalmaz, akkor az adott bűncselekmény az állami, társadalmi, vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, s esetleges következménye konkrét természetes, vagy jogi személyre nézve csupán áttételes. Ebben az esetben pótmagánvádnak általában nincs helye. Ha a törvényi tényállás passzív alanyt (aki szükségképpen természetes személy) tartalmaz, akkor az őt ért sérelem egyben az eljárásjogi sértetti jogosultságot is megalapozza. Ugyanígy, ha a törvényi tényállás eredményt tartalmaz; ez esetben is (akár passzív alanyiség nélkül is) fennállhat a sértetti jogosultság, illetve a pótmagánvádlókénti fellépés lehetősége.”
- [34] A másodfokú bíróság a Bkv. megközelítését tükröző, EBH2010.2125. számú kúriai döntésre hivatkozott, azt követte, amely úgy foglalt állást, hogy a „hamis tanúzás tekintetében pótmagánvádnak nincs helye; az erre alapított vádindítvány vádlói legitimáció – sértetti pozíció – hiányában nem felel meg a törvényes vád követelményének, mert a vádindítvány ténybeli tartalmának valósága esetén sem közvetlen, hanem áttételes az a jog- vagy érdeksérelem, amelyet a vallomás előidézhet.”
- [35] Az Alkotmánybíróság felhívja a figyelmet arra, hogy mind a Bkv., mind pedig az EBH2010.2125. a régi Be.-ben foglalt sértetti fogalmon alapult. A hatályos Be.-ben az igazságügyi miniszter álláspontja szerint a jogalkotó a sértett fogalmának meghatározásakor a „közvetlen” jelző alkalmazásával a pótmagánvadás jogintézményének szélesebb körű alkalmazását kívánta elérni. A jelen alkotmányjogi panasz alapját képező konkrét ügyben a bírói értelmezés, ahogy az a támadott másodfokú határozatból is kitűnik (Indokolás [16]), egy korábbi, szűkebb törvényi fogalmon alapul.
- [36] 4. Az Abh.-ban vizsgált alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló büntetőeljárás idején a régi Be. volt hatályban. A jelenlegi alkotmányjogi panasz azonban egy 2021-ben, az új Be. hatálya alatt lefolytatott büntetőeljárásban hozott megszüntető határozatot támad, amely eljárásban értelemszerűen a hatályos Be. szabályait kellett alkalmazni, a sértett hatályos fogalmát kellett volna értelmezni. Erre azonban nem került sor, feltehetően, mivel

- a BKv. is tartalmaz a jogsérelem közvetlenségére vonatkozó okfejtést, ezért úgy tűnhet, hogy a bírói gyakorlat már „megelőlegezte” a törvényi módosulást.
- [37] Az eljáró másodfokú bíróság azonban figyelmen kívül hagyta a BKv. megfogalmazását is. A BKv. II/1. pontja szerint „[a] sértett – pótmagánvádlóként – büntetőjogi igényét általában akkor érvényesítheti, ha passzív alanya a közvádra üldözendő bűncselekménynek, vagy a tényállás eredményt tartalmaz. Általában kizárt a pótmagánvád, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti, s a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következik be.”
- [38] Az Alkotmánybíróság felhívja a figyelmet arra, hogy a BKv. megfogalmazása többször az „általában” kifejezést tartalmazza, ami arra utal, hogy az eljáró bíróság nem általánosíthat, hanem a pótmagánvádlói legitimitációról szóló döntés során az ügy egyedi körülményeit vizsgálnia kell, amelyről a határozat indokolásában számot kell adnia. A BKv. megfogalmazása alapján nem állítható, hogy a hamis vád és a hamis tanúzás minden esetben mérlegelés nélkül helytálló az a megállapítás, hogy nincs helye pótmagánvádlói fellépésnek.
- [39] A BKv. maga is hangsúlyozza, hogy minden esetben körültekintően kell vizsgálni, „hogyan a sértetti igény alapja a személyében való érintettség nélkül csupán egyszerű károsulti, vagyoni jogi érdek, avagy az adott bűncselekménnyé nyilvánításban megtestesülő, büntetőjogi érdekhez szorosan kötődő, abban gyökerező olyan jog- vagy jogos érdekbeli sérelem, illetve veszélyeztetettség, amely az adott (természetes vagy jogi személy) sértettre konkretizált és közvetlen.” (BKv., II/1. hetedik bekezdés)
- [40] Az igazságügyi miniszteri álláspont lényegét tekintve a szélesebb körű értelmezést erősíti a sérelem közvetlenség tekintetében. Eszerint a BKv. alapján a bírói gyakorlat „a pótmagánvádlókénti fellépés szempontjából sértettnek a bűncselekmény anyagi jogi értelemben vett passzív alanyát, illetőleg a bűncselekményi tényállásban foglalt materiális eredmény – a kár, a vagyoni hátrány, avagy a tényállásban szereplő személyi sérelem – elszedőjét tekintette. Továbbá a bírói gyakorlat általában kizártnak tekintette a pótmagánvázat, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet sértette vagy veszélyeztette, s a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következett be. A Be. hatályba lépését megelőzően a sértetti fogalom kapcsán kialakított joggyakorlat azzal együtt, hogy világos elhatárolási szempontokat állított fel, meglehetősen megszorítóan értelmezte a sértetti jogokat gyakorló személyek körét, olyan személyek nem minősültek eljárásjogi értelemben sértettnek, akik az adott bűncselekmény által egyértelműen és közvetlenül sérelmet szenvedtek.” A régi Be. hatálya alatt – a BKv. alapján – kialakult bírói gyakorlat lényegében a bűncselekmény törvényi tényállása mentén, az egyes bűncselekmények általános kategorizálása, a sértetti státusz megállapíthatósága kapcsán próbálta a pótmagánvádló fellépés lehetőségét meghatározni.
- [41] Az igazságügyi miniszter álláspontja szerint „[a] Be. megalkotásakor kiemelt jogalkotói cél volt a sértettek érdekeinek hangsúlyosabb védelme. Ennek többek között egyik eleme a sértett fogalmának pontosítása volt, tekintettel arra, hogy a sértett törvényi meghatározásának döntő jelentősége van a büntetőeljárások során.”
- [42] Az Alkotmánybíróság felidézti továbbá, hogy az Abh.-ban a hamis vádnak a Btk. 268. § (2) bekezdése szerinti minősített esetét vizsgálta és megállapította, hogy „[a] bűncselekmény alapesetéhez képest – amelyre vonatkozó megállapításokat az EBH2011.2301. számú elvi bírósági határozat tartalmaz – a (2) bekezdés szerinti minősített eset törvényi tényállásának az eleme az is, hogy a hamis vád alapján az érintett ellen megindul a büntetőeljárás. A hamis vád ezen esetében tehát sor kerül a hamisan megvádolt személy meggyanúsítására: a hatóság közli vele az alapos gyanút, adatait nyilvántartásba veszi és gyanúsítottként kihallgatja.” (Indokolás [69])
- [43] Az Abh.-ban vizsgált hamis vád minősített esetében tehát közvetlen sérelem volt a büntetőeljárás megindulása és a gyanúsítottként történő kihallgatás.
- [44] Az Alkotmánybíróság utal arra, hogy jelen ügyben a hamis tanúzás következtében a sértettnek ugyanazon jogkövetkezményekkel kellett szembenéznie, mint az Abh.-ban vizsgált hamis vád Btk. 268. § (2) bekezdése szerinti minősített esetben, vagyis a büntetőeljárás megindulásával és a gyanúsítottként történő kihallgatással.
- [45] 5. Az Alkotmánybíróság összefoglalóan megállapítja, hogy jelen ügyben a másodfokú bíróság az Abh.-ban rögzített alkotmányos elvet nem érvényesítette körültekintően, vagyis az ügy egyedi körülményeinek a vizsgálatát nem végezte el teljeskörűen abból a szempontból, hogy a bírósághoz fordulás jogát érvényesítő pótmagánvádlói legitimitáció a konkrét esetben fennáll-e, és ennek alapján a bírósághoz fordulás joga érvényesíthető-e.
- [46] A másodfokú bíróság ugyanis nem adta indokát annak, hogy az Abh.-ban rögzített és kibontott okfejtés ellenére miért a régi Btk. korábbi sértetti fogalmára alapozó BKv. gondolatmenetében érvelő EBH2010.2125. határozatot tartotta megfelelőnek, továbbá az Abh. fényében ugyanazon büntetőeljárás jogkövetkezmények (a büntetőeljárás megindulása, a gyanúsítottként történő kihallgatás és lefoglalás) miatt nem tekinthetők a konkrét ügyben, a hamis tanúzás miatt indult eljárásban az indítványozó tekintetében közvetlen sérelemnek.

- [47] Az Alkotmánybíróság szerint az indítványozót érintően a bíróság fentiek szerinti hiányos vizsgálatából fakadó, feltárt alapjogi sérelem kellő alapot biztosít a tisztességes eljáráshoz való jog korlátozásának megállapítására és a bíróság jogerős határozatának megsemmisítésére. Azáltal ugyanis, hogy a másodfokú bíróság az indítványozó vádindítványa alapján indult büntetőeljárást megszüntette, a tisztességes eljáráshoz való jog egyéb részjogosítványainak a gyakorlását is lehetetlenné tette számára. Ilyen módon pedig – a részjogosítvány korlátozása következtében – az indítványozó tisztességes eljáráshoz való jogának a gyakorlása egészében vált lehetetlenné (lásd: Abh., Indokolás [76]).
- [48] Az Alkotmánybíróság a fentiekre tekintettel megállapította, hogy a Balassagyarmati Törvényszék 14.Bf.28/2022/2. számú végzése ellentétes az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó részjogosítvány, a bírósághoz fordulás jogával, ezért azt – az Abtv. 43. § (1) bekezdése alapján eljárva – megsemmisítette. Az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy a másodfokú bíróság az EBH2011. 2301. számú elvi bírósági határozatot követte.
- [49] Tekintettel arra, hogy az alaptörvény-ellenességet az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével összefüggésben megállapította, és amiatt a sérelmezett bírósági döntést megsemmisítette, az egyéb állított alapjogi sérelmek vizsgálatát – az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésével összefüggésben – nem végezte el.
- [50] 6. A határozat Magyar Közlönyben való közzététele az Abtv. 44. § (1) bekezdés második mondatán alapul.

Budapest, 2023. június 20.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Miklós s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/1938/2022.
Megjelent a Magyar Közlöny 2023. évi 104. számában.

